

Azok a boldog nyolcvanas évek

A professzor helytel kínált, s mikor befészkeltem magam a mustársárga plüssfotelbe, megszólalt.

– Figyelünk téged, Milánkám, látjuk, jól haladsz.

– Kik figyeltek, professzor úr? – kérdeztem.

– Hát én meg az elvtársak.

– Milyen elvtársak?

– Hát a pártbizottságról.

– Ők is figyelnek? – csodálkoztam, mert nem gondoltam, hogy az én hírem a pártbizottságig is elér. – Hallottak a Platón speckolomról?

– Ha arról nem is, de látják, hogy rendes gyerek vagy, Milánkám, semmi balhé, ellenzékieskedés, rendes családból jössz, köztünk a helyed.

– Hol köztetek, professzor úr?

– Hát a pártban, Milánkám!

Nem szóltam semmit, ő is hallgatott, aztán egy almát húzott ki a fiókjából, és hámozni kezdte.

– És nem lehetne, hogy mégsem, professzor úr? – kérdeztem végül.

– De lehetne – felelte a testes férfi, majd nyelve hegyét kidugva minden figyelmét arra összpontosította, hogy a lassan hámozott héjkígyó el ne szakadjon.

– Hogyan? – szakadt föl belőlem.

– Belépsz a munkásörségbe, és akkor nem kell belépned a pártba.

Hátradóltam, megint hallgattunk. Elképzeltem magam az egérszürke egyenruhában, tányérsapkámon a vörös csillaggal, kezemben dobtáros géppisztollyal.

– Látom, ez se tetszik, Milánkám. De ha se párt, se munkásörség, akkor nehogy ám a végén megkeressenek az elvtársak.

– Az elvtársak, akik figyelnek?

– Nem, ezek még nem figyelnek. Onnan szemből – biccentett a tér túloldala felé, ahol a megyei rendőr-főkapitányság nézett farkasszemet az egyetem tornyos épületével –, az állambiztonságiak. Egy pártonkívüli a marxizmus tanszéken, hát ezt az isten is háromperhármának teremtette. Keresnek valami kis disznóságot az életedben, aztán

hopp! – Alaposan végigmért, mintha az a disznóság, mellyel zsarolható leszek, mindjárt látszana is rajtam, de nem szólt semmit, tovább hámozott, majd diadalmasan fölemelte az egy darabban maradt, spirálban tekergő almahéjat, és óvatosan a hámozott alma mellé a tányérba helyezte.

– Starking – mondta –, a kertemben termett.

– És ha belépek a pártba, akkor szabadon választhatok kutatási témát?

– Akkor azt választasz, amit csak akarsz – felelte, majd fölemelte a héjkígyót, a végét a szájába dugta, és enni kezdte. Csámcsogva rágott, miközben az egyre rövidebb lett.

– Akár Kierkegaardt is választhatom?

A professzor csak akkor felelt, mikor a kígyó teljesen eltűnt a szájában.

– Nem, azt nem – ingatta a fejét.

– Akkor mit? – kérdeztem sértődötten.

– Mondjuk, Marx közösségelméletét – felelte tele szájjal.

– De hát most is azt kutatom, pártonkívüliként.

– Nagyon szeretem a héját – mondta. – Tudod, Milánkám, tényleg ebben van a vitamin.

– Akkor miért hámozod le, professzor úr?

– Hát nem látod? Hogy megegyem.

– Adsz nekem némi időt, professzor úr, hogy meggondoljam ezt a dolgot?

– Amennyit csak akarsz – nyelte le a héj utolsó darabját, és négyfelé vágta az almát.

– Akkor majd jövőre térjünk vissza rá, professzor úr.

Megnyugodtam, mert nem felelt, hanem bicskájával a magházat farigcsálta, és a magokat egyenként a szájába hajigálta. Végül hangos ropogtatás közepette megszólalt.

– Ez is tele van vitaminnal, ha nem tudtad volna, Milánkám. Ígérd meg, hogy eztán megeszed a magot is.

– Megígérem, professzor úr – sóhajtottam. – Ezt a párt dolgot, meg majd jövőre folytassuk – álltam föl a fotelból, de visszahuppantam, mert üvölteni kezdett.

– Egy nagy bűdös lófaszt, azt jövőre. Már két hete megkértem rád a városi pártbizottságtól az értelmiségi keretet.

– Az mi? – kérdeztem megszeppenve.

– Az, hogy egy értelmiségi nem léphet be csak úgy a pártba, mert akkor elcsúszna az arány.

– Mi csúszna el, professzor úr?

– Mit nem lehet ezen érteni? Az értelmiségi arány nem lehet túl magas. Már így is több mint kellene. Ahhoz, hogy téged felvehessünk, ahhoz legalább három bányásznak be kell lépnie.

– Én ráérek professzor úr, ameddig azok a bányászok...

– Ne szórakozz nekem itt! Tegnap megkaptad az engedélyt. Holnap elmész Imrushoz, és a jövő heti taggyűlésen fölveszünk – fejezte be, aztán elmosolyodott, és kövér ujjával odanyújtott nekem egy gerezd hámozott almát.

Imrus a harmincas évei közepén járó házsnak indult, rózsaszín bőrű, szőke úrifű volt. Szellemesen formált mondatai, akár a *Magyar népmesék* rajzfilmjeiben daloló madarak csőréből tekergőző indák hagyták el száját. Többgenerációs orvos családból származott, így már gyerekkorában látta, hogy szülei a betegek fogságában élnek, még vasárnap is benéznek kórházi osztályura, életük szerves részévé vált az ótvaros testek érintése, a rothadó hús és a híg széklet szaga. Mikor meglátogatta szüleit a munkahelyükön, undorral figyelte a beteg testeket, öklendezett a gyomorforgató szagoktól, és már kamaszként elhatározta, hogy semmiképpen sem követi a családi tradíciót. Ő nem lesz orvos. Így is lett, jogásznak tanult.

A büntetőjogi tanszéken lendületes előadásokkal szórakoztatta a diákokat, s mivel csupán szóban volt erős – egyetlen publikációt sem tudott kiizzadni magából –, elvállalta a jogi kar párttitkári tisztjét, ami teljes védettséget nyújtott neki a kirúgástól, mely a tudományos munka hiányában várt volna rá. Párttitkári ars poétikáját, elődei nevelésű ügybuzgósága helyett, a maró cinizmus jellemezte, amit a városi pártbizottságon nem akartak

meghallani. Örültek, hogy Imrus vezetése alatt csend van a jogi kari oktatói pártalapszervezetben, nem ellenzékieskednek, nem írnak alá petíciókat, hát süketséget színlelve védtek magukat Imrus cinizmusa ellen.

– Milán fiam, üdvözöllek a fedélzeten – kezdte, mikor felkerestem szobájában. – Jó csapatba, a város legjobb alapszervezetébe kerültél. Erről a kapitány gondoskodik – hajtotta meg magát. – Két feladatod lesz, Milán fiam, és ha ezeket betartod, hosszú életed lesz a karon, senki sem mer majd cseszegetni. Egy: befizetsz havi harminc forintot pártbélyegre, kettő: évi négy taggyűlésen részt veszel, de kettőn feltétlenül. Mondom, részt veszel, nem dumálsz, ez az én dolgom, így garantáltan egyórásak ezek a vidámságot sem nélkülöző, tartalmas összejövetelek. Tehát évi háromszázhatvan forint és négy óra, ennyit kérek tőled, és cserébe tied a világ.

– A harminc forintot neked fizetem? – kérdeztem, mert a meglepetéstől más nem jutott eszembe.

– A kérdés nagyon jó, mert ezt még nem tisztáztuk. A Birkás tanársegéd szedi össze havonta a pénzt. Mármost, megteheted, hogy adsz neki egy tízest meg egy húszast, de szinte mindenki tíz, húsz meg ötven fillérben perkálja ki neki. Egy pártbélyeg egy marék apró! A taggyűlésen már többször kérte, hozzunk határozatot az apróban fizetés tilalmáról, de ezt rajta kívül senki sem támogatta. Nagyon szórakoztató a Birkás, mikor abba a nagy nejlonzacskójába önti a marék aprót, és közben szitkozódik, majd meglátod – nevetett Imrus.

Ez a kedélyesség „zrikálás” – ahogy az efféle vicceket hívták abban az időben – nemcsak a szerelőcsarnokok, a mezőgazdasági termelőszövetkezetek vagy az állami kereskedelem dolgozói körében ütötte föl a fejét, hanem még a tudomány olyan fellegráibaiban is, mint a bányászváros jogi kara. Április elsején több fiatal oktató várakozott a dékáni előszobában, hogy a dékán hívja őket – persze ez csak egy docens tréfája volt. A nagyobb bürtáskákkal járó oktatók jó eséllyel találhattak otthon téglákat, súlyos üveghamutartókat könyveik mellett, melyeket tudtukon kívül cipeltek haza, telefonkagylókat kentek be lila bélyegzőfestékkel oktatók, és adták kollégáik kezébe, hogy hívásod van, majd röhögtek a lila füleken.

A tanári gárda viccmesterekre és a viccek elszenvedőire oszlott, de ez utóbbiak megértő fejcsóválással vették tudomásul, hogy ismét rászédtek őket. Ennél csak az lett volna rosszabb, ha a kutya sem törődik velük, még arra sem érdemesítik őket, hogy tíz kiló dísztököt rendeljenek nekik egyetemi szobájuk falának díszítésére, vagy a tanári menzán hasajtót keverjenek krumplifőzelékükbe.

Hamarosan, a legfiatalabb oktatókat kivéve, a tanári kart alapvetően két csoportra osztottam. Azokra, akiknek megadatott a kézügyesség, a világhoz való gyakorlatias közeledés képessége, illetve az ügyetlenekre, akikre a tárgyak ellenségesen viczorogtak, ez utóbbiak voltak egyébként a zrikálások áldozatai is. Míg az első csoportba tartozók gyerekkorukban fahasábokból lovakat farigcsáltak, apjuknak ügyesen segítettek a jószág körül, és a kovácmester sem zavarta el őket, ha beléptek a műhelyébe, addig az ügyetlenek folyton megszegyenültek abban a gyakorlatias falusi világban.

Erről a distinkcióról először egy év végi oktatói összejövetelen hallottam a polgárjogi tanszék öreg adjunktusától, aki azért maradt kora ellenére csupán adjunktus, mert képtelen volt egyetlen tudományos cikket is megírni. Halászlét ettünk az alagsori oktatói menzán rendezett mulatságon, az alkotmányjogi tanszék ugyancsak koros adjunktusa főzött, villányi oportót ittunk hozzá, amit egy pécsi garázsban mértek. Később tudtam meg, hogy a mélybordó, sűrű nedű színét az udvar végében dúsan termő bodzabogyó fekete termésétől kapta – de ez akkor még az ügyes gazda titka volt.

– A szakérettségi után valami bizottság elé vittek bennünket, és persze nem kérdezték, mi akarsz lenni – szakadt föl az adjunktusból az első liter után. – Csak úgy pofára szortíroztak bennünket, belőled vegyészmérnök, belőled orvos, belőled marxizmusoktató, belőled meg jogász lesz, mutogatott ránk egy sápkóros zsidó. Aztán úgy is lett, Milánkám.

– És te szíved szerint mi lettél volna, Miska bácsi? – kérdeztem.

– Parádés kocsis – súgta hosszú szünet után Miska adjunktus. – Most be vagyok baszva, Milánkám, és tudod, a részeg ember megmondja az igazat, hát bevallom neked, hogy én semmit sem szerettem jobban a felcicomázott lovaknál, a zöld hajdú uniformisnál, de

elvittek Pestre szakérettségizni, aztán meg jött ez a polgárjog! – vicсорított egyet, és még a félhomályban is jól láttam, hogy a bodzával színezett bor alattomosan sötét bordóra festette Miska adjunktus metszőfogait.

– Ennek persze könnyű – mutatott a még mindig szakácskötényben tüsténkedő kollégájára. – Tud főzni. Ilyenkor aztán villog a halászléjével. Máskor meg a pörköltjével. A bulik előtt már egy héttel tele lesz vele az összes folyosó, hangoskodik, hogy a marhalábszarat itt, a pontyot meg ott vásárolta. A keserves úristenit, hogy én még főzni sem tudok!

De Miska adjunktus nemcsak főzni nem tudott, de az autószereléshez sem értett, a szőlőműveléshez sem, mint tanszéki kollégáim, nem tudott focizni, mint Imrus, nem értett a nők elcsábításához, a kárpitossághoz, a házépítéshez, a méhészethez, a virágkertészethez, mint néhány szerencsés jogi kari oktató. Ő – gyakorlati érzék híján – semmiben sem találta meg önmaga megalósítását.

Miska adjunktus boldogtalan volt.

Majdnem megkérdeztem ekkor tőle: Hát a tudomány? Hisz ott van neked, Miska bátyám, a tudomány! De még időben visszafogtam magam, mert rájöttem, ezzel tévednék a legnagyobbat. Hisz, ahogy Pál apostol mondja, nem azé a választás, akinek arra akarhatja vagyon, sem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené. A Tudomány is efféle Istenség, övé a választás, és az öreg nem került a kiválasztottak körébe.

Mintha csak a föl nem tett kérdésre válaszolt volna Miska adjunktus, így folytatta.

– Milánkám, én úgy utálok ezt a polgárjogot, mint a szart. Tizenöt éve írom a kandidátúrámat, de megsúgom neked, soha sem fejezem be. Utálok, érted, utálok – köpött egyet az oktatói étkezde világosszürke linóleumpadlójára, melyről másnap a takarítónő azt hitte, hogy vér. Egy marék Trisót szórt a vörös nyálfoltra. „Már vért köpnek ezek a rezeges disznók”, mondta a tálaló asszonynak, aki másnap ezt még nekem is elújságotta.

A méhészetben, kárpitosságban, szőlészetben örömeiket lelő tanárokat gyakorlatias képességük olykor a tudományban is segítette, mert előbb-utóbb összeütöttek valami diszertációfélélet, amivel a kandidátusi védésen a hasonló színvonalú dolgozatokkal fokozatot szerzett kollégáik átengedték őket. Ez védelmet nyújtott nekik a nyugdíjig. De legjobban maguk a szerzők tudták, hogy irományaiknak vajmi kevés köze van a tudományhoz, ezért a védés után fiókok mélyébe süllyesztették munkáikat, többé senkinek sem mutatták, és akkor érezték magukat igazán tudósnak, ha egyetlen más tudós sem volt a közelben. Lehetőleg minél távolabb az egyetemtől. Például otthon a falujukban, mert valami különös oknál fogva ezek a szakérettségizett oktatók mind paraszti környezetből kapaszkodtak föl a jogtudomány templomába. A városi fiatal munkásokat talán mérnököknek küldték vagy orvosnak, de az én idősebb kollégáim, a professzorok, túlkoros adjunktusok, virgonc docensek mind parasztyerekek voltak.

– Hallom, Miska, nagy ember lettél. Egyetemi tanár, lapogatták Miska adjunktus vállát, amikor belépett a Kishajmási kocsmába.

– Valami olyasmi – bólintott ilyenkor az adjunktus, és mindenkit meghívott egy kevertre. Ilyenkor boldog volt.

És akkor is jó volt tudósnak lenni, amikor a felesége beutalót szerzett Dobogókőre a SZOT üdülőbe, és az ebédlőben elterjedt, hogy van itt egy jogász professzor. Miska adjunktus ilyenkor különösen ügyelt a viselkedésére, keveset szólt, sokat mosolygott, és apró biccentésekkel követte beszélgetőtársait, akik olyanokat mondtak folyton, hogy „de a professzor úr, ezt nyilván, jobban tudja nálam”.

– Ugyan, kérem, nagyon jól látja ön ezt a kérdést – felelte ilyenkor az adjunktus. Az üdülő vendégei pedig nem győzték dicsérni.

– Látod, anyukám, milyen nagy tudású, és mégis milyen szerény.

Ezt szerette legjobban Miska adjunktus az egyetemi állásában, ezeket a távoli fellépéseket, ha civilek között alakíthatta a tudóst. De amikor reggel a tízes busszal közeledett az egyetemhez, egyre erősebb szorítást érzett a gyomrában, és kedélye akkor zuhant a mélypontra, ha föllépett a katedrára. Ilyenkor lekuporodott a székre, előhúzta táskájából a füzetét, amelybe töltőtollal a tankönyv bizonyos részeit bemásolta, és olvasni kezdett.

A diákjait úgy a harmadik óra környékén kezdte megutálni, addigra a legostobább hallgató is rájött, hogy az adjunktus a könyv tartalmát olvassa föl. Egyre pimaszabbak lettek,

zörögtek, beszélgettek, Miska adjunktus pedig csak olvasta a füzetből a polgárjog szentenciáit, és nagyon igazságtalannak tartotta a sorsot, hogy lerángatta őt a paradés kocsi cifra bakjáról, és ebbe a kegyetlen világba vetette.

A barkácsoló és kiskerttulajdonos oktatók legalább délutánonként és a hosszú nyaraikon kiteljesíthették magukat, de a Miska-féle szegény ördögöknek a szabadidőre is csak a lelkiismeret-furdalás jutott, hogy írni kellene azt a kurva kandidatúrát.

Mikor már néhány éve tanítottam a karon, elhatároztam, hogy beülök néhány szaktantárgyi előadásra, mit tanulnak a hallgatóim, változott-e a tananyag, az oktatás, mióta ide jártam, de ugyanazt a lapos, igénytelen felfogást láttam, mint akkor, csak most élesebben kitűnt a dolog vacaksága.

– Aki idegen vagyontárgy megsemmisítésével vagy megrongálásával kárt okoz, rongálást követ el – ismertette a törvény szövegét az előadó, majd különös okfejtésbe kezdett, mint egy éjjeli lepke a fény körül, úgy keringtek mondatai e körül az egyszerű kijelentés körül. Minden szót megmagyarázott, hogy idegen az, ami nem az enyém, hanem a másé, a megrongálás olyan ráhatás, mely által a dolog károsul vagy megsemmisül, és itt hosszasan magyarázta, hogy miképpen érhetjük el ezt.

– Vagy összetöröm – roppantotta szét a krétát a kezében –, elégetem, elpárologtatom, vegyítem, összekeverem, vagy másként változtatom meg a halmazállapotát, állatot ivartalanítok –, sorolta egyre ingerültebben, mint akit bosszant, hogy nem teheti meg ezt a darabka krétával, majd nagy levegőt vett, és folytatta. – Eláztatom, úgy hatok rá, hogy esztétikailag legyen értéktelenebb, vagy higiéniaileg korlátozom a felhasználását – kiabálta, majd a krétát maga elé hajította, és porrá taposta. Ettől láthatóan megnyugodott. – A bűncselekmény a kár bekövetkezésével válik befejezetté –, mondta, miközben cipője orrával széttúrta a fehér halmocskát.

És ez így ment az egész órán. Felolvasta a törvénysszöveget, aztán szavainak értelmét magyarázata egyenként, hosszasan.

De akkor sem jártam jobban, amikor az efféle szómagyarázó tételes jogi tárgyak helyett, egy elméleti stúdium előadását választottam. Államelméletből az össznépi szovjet államról beszélt az előadó.

– Az össznépi szovjet állam, azért össznépi, mert a Szovjetunió minden népének és minden egyes tagjának az érdekeit szolgálja. De az állam el fog halni – magyarázta az előadó –, de mielőtt elhalna, előtte még nagyon erős, sőt, egyre erősebb lesz, aztán mikor már nagyon, de nagyon megerősödött, na, akkor fog elhalni.

Mint a Kaposvári Dózsa ökölvívója, jutott eszembe Vadák, aki folyton csak erősítette magát, evett, gyúrt, evett, gyúrt, püfölte a homokzsákokat, egyre erősebb lett, aztán egy edzésen két vasgolyóval a kezében megütötte a guta. És láttam magam előtt, ahogy a szovjet állam, vörösen, gutaütötten összerogy, és elhal, mint a félnehézsúlyú Vadák a Dózsából.

Ezeket hallgatva elégedetten nyugtáztam, hogy nekem mégiscsak Platónról és Hegelről kell, és Kierkegaardról meg Wittgensteinről meg szabad beszélmem. A filozófia történetét két féléves kurzuson a diákok elé tárni eleinte nehéz feladatnak tűnt, a bőség zavarával küzdöttem. Aztán néhány év múlva egyre könnyebben ment, csak az előző évi jegyzeteket kellett elővennem, melyekbe, úgy három éven keresztül, újabb betoldások kerültek, aztán ezek is elmaradtak. Azt vettem észre, hogy ugyanazt ismétlem évről-évre, és lassan magam sem tudok sokkal többet, mint amit elmondok. Kétezer év bölcsellettörténete az órákra magammal cipelt kéziratköteggé zsugorodott. Ami abban nem szerepelt, az már lassan nem is létezett a számomra, hiszen kezdtem elfelejteni a vaskos könyvekben olvasott méreates bölcsességeket. De azért megbízható, rutinos órákat tartottam továbbra is, olyanokat, mint az első években, amikor még élveztem is ezeket.

Ekkoriban jelentek meg a szocializmus addig kikezdehetetlennek tűnő épületén az első apró repedések.

– Kedves elvtársak – kezdte Imrus a párttaggyűlést –, ma, a városi pártbizottság előírásainak megfelelően két napirendi pontot tárgyalunk. Az első a *Demokratikus centralizmus erősödése hazánkban* című, a második pedig a jövő héten életbe lépő központi áremelés részletes listája. A demokratikus centralizmus, mint az ti is jól tudjátok, folyamatosan erő-

sődik. Ez alól az elmúlt év sem volt kivétel. Ennél jobb hírrel ma nem szolgálhatok, hát térjünk át a második napirendi pontra.

Előhúzott egy listát, és sorolni kezdte az érintett termékeket és új áraikat.

– Nekünk, párttagoknak kötelességünk, hogy elfogadtassuk a pártonkívüliekkel ezt az áremelést – mondta Imrus. – Persze csak utólag, a jövő hétfőtől, amikor életbe lépnek, mert addig titokban kell tartanunk. De attól persze még bizonyos vásárlásainkat előrehozhatjuk.

Eszem ágában sem volt kávéval, cukorral vagy zsemlemorzssával feltöltenem a spájzot, unottan firkálgattam egy lapra, de mikor meghallottam a *kerékpár* szót, fölkaptam a fejem, ugyanis jó ideje készültem, hogy vegyek egy biciklit, sőt kettőt, mert szerettem volna, ha feleségemmel közös túrákat teszünk. A taggyűlés után kivettem a tanszéki íróasztalomba rejtett dobozból a dugi pénzemet, és elsétáltam a Rákóczi úti műszaki boltba. A bolt elé kitett bicikliket éppen két barnaköpenyes eladó próbálta becipelni az eladótérbe, mikor odaértem, és hallottam, ahogy az egyik kérdi a társát:

– Mi a lófasz van? Fölviszik a Csepelek árát, azért tapossák itt az elvtársak egymás sarkát?

– Úgy látszik – vont a másik a vállát. – Mint vihar előtt a varjak, úgy keringenek itt ezek az öltönyös kommunisták – tette hozzá halkán, aztán beléptek az üzletbe.

Az eladótérben a szokottnál nagyobb nyüzsgés fogadott, az eladókat öltönyös férfiak ostromolták, akik mind kerékpárt akartak vásárolni. A város összes pártalapszervezete szerdán délután kettőkor tartotta esedékes taggyűlést, és a hivatalnokok – a munkásokkal ellentétben – le tudtak lépni az irodákból, hogy azonnal megejtsék vásárlásaikat, mielőtt a bányász, a vasesztergályos és mozdonyvezető párttagok megérkeznek, hogy kifosszák az üzleteket.

– Csak sorjában, elvtársak, mindenkinek jut – hazudta az egyik barnaköpenyes, mert igazából csupán húsz darab bicikli állt az eladótérben. Csupa egyforma Csepel, fekete vázas férfi és piros, váz nélküli női bringa. Éppen megcsíptem még egyet-egyét az utolsóak közül.

A két bicikkel, táskámat a vállamra akasztva egyensúlyoztam az utcán, távolabb öltönyös párttagokat láttam kezükben bringával, mert nem ültek föl, csak a járdán tolták, és hallottam, ahogy a járókelők szitkozódnak:

– Úgy látszik, fölmege a bicikli ára, biztos bejelentették a párttaggyűlésen, mert ezek a kurva kommunisták most viszik haza az utolsókat.

Ekkor hirtelen egy mellékutcából Miska adjunktus fordult be elé. Mielőtt bármit mondott volna, hosszan nézte a két csillogó biciklit.

– Van még? – kérdezte.

– Azt hiszem, elkéstél, most adták el az utolsókat – mondtam neki együtt érzően.

– Haza kellett rohannom a pénzért. A ló rúgja meg, ez az én formám – csapott a levegőbe.

Könny gyűlt a szemébe, és azt mormogta, hogy a ló rúgja meg, nekem semmi sem sikerül. Semmi, semmi, lovalta bele magát, és rázni kezdte a zokogás.

Csak álltam ott, és nem tudtam, mit tegyek. A sok apró kudarc éppen ott, éppen akkor csapott át ebbe a látszólag indokolatlan új minőségbe: a zokogásba.

– **M**inő csodás keverce rossz s nemesnek az ember! – szavaltam egykori évfolyamtársamnak, Bélának, és az eredeti szövegben szereplő „nő” helyett nem véletlenül mondtam embert. – Méregből s mézből összeszűrve – folytattam magasba emelve az ujjam, mire Béla unottan ejtette le a fejét, de én folytattam. – Mégis miért vonz? – itt rövid hatásszünetet tartottam, – mert a jó sajátja, míg a bűne a koré, mely szülte őt! – fejeztem be diadalmasan.

– Azt hiszed, baszki, hogy ezzel minden kis szemétségedet megmagyarázhatod? – ingatta a fejét Béla. – A geci kis kompromisszumaidat, a pártbelépésedet, a kussolásaidat a taggyűlésen, az előadáson ki nem mondott gondolataidat? Mínd a korra kennéd?

– Soha nem hazudok a katedréről – vágtam közbe. – Jó, nem mondok ki mindent, de direkt nem hazudok – feleltem sértődötten, és arra gondoltam, ha ez bejött Kantnak Königsbergben, hát nekem is jó lesz itt.

– És meddig mennél el? – kérdezte Béla. – Ha megkérnének, tartanál speckolt a mai szovjet filozófia eredményeiről, vagy ha hívnának, hát bemennél a párbizottságra dolgozni? Ember, hát nem látod, hova vezet ez? – mondta némi pátosszal a hangjában Béla, aki a városi ügyészségen volt fogalmazó, és már kétszer utasította vissza a pártbelépést, ami nagyon büszke volt. Úgy gondolta, ez kellő alapot ad neki, hogy ítélkezzen fölöttem.

– Neked könnyű. A te terveiddel nekem is ekkora lenne a pofám – mondtam neki, mert tudtam, hogy Rovó Béla barátom hamarosan disszidál. Amerikába megy, és szarik erre az egészre.

Béla már kétszer befizetett társas útra, egyszer Bécsbe, egyszer pedig Rómába, de mindkét alkalommal visszajött, ahogy ő mondta, még nem érett meg a helyzet, de szerintem egyszerűen beszart a menekülttáborból, meg attól, hogy talán soha nem térhet haza. Terveiről azonban nem tett le, ebből merítette erkölcsi tőkét, az emigránsok göggyével ostromozott engem.

Ez tartott bennünket össze. Szívesen hallgattam, ahogy barátom a fejemre olvassa bűneimet. Vezekeltem ilyenkor. És ha már túlzónak éreztem a bűnbánatomat, átmentem támadásba, és előadtam a védelmemre gyártott érveket. Rovó pedig, akiben ott lobogott az ország elhagyásának lángja, ha érezte, hogy hamvad a parázs, e vádbeszédekkel szította föl magában a tüzet. Ahogy sorolta érvényesülésem érdekében elkövetett bűneimet, úgy erősödött benne a rezsím iránti gyűlölet.

– Engem nem törnek be ezek! Itt hagyom őket, mint a szart! Majd meglátod, mit viszek én végbe a szabad világban – fogta halkabbra. – Beszari seggnyaló, miért nem jössz velem?

– Tudod jól, a szüleim, meg itt vannak az öcsém, igazán jól csak magyarul tudok, most már háromévente utazhatunk nyugatra, társas úttal akár évente is – soroltam a már százszor ismételt érveimet, csak arról hallgattam, hogy tulajdonképpen nincs nekem komoly gondom ezzel az egésszel. A tanácstól lakást kaptunk, ha szétmegyünk Csapesszal – mert már voltak erre utaló jelek –, az nálam marad, úgy szerződtem az egyetemmel. Egy kutatásból most plusz pénz jön, hamarosan adjunktus leszek, nemrég szóltak, hogy taníthatnék a marxista esti egyetemen – ahogy a városban hívták, a foximaxin –, itt rengeteg új kapcsolatra teszek majd szert, meg onnan is jön pénz. Hát miért hagynám itt ezt? Mennek a semmibe, az ismeretlenbe?

Ezt azonban nem mondtam Bélának, főleg a foximaxit nem, ez majd egy következő veszekedésünk témája lehet, melyhez már gyűjtöttem az érveket barátom és persze saját belső kifogásaim ellen.

– Reménytelen üresség! Az vár itt rád! – mondta ki Béla a végszót, mint mindig, mire hívtam a pincért, hogy fizetünk. ■ ■ ■

■ **Kerékgyártó István:** 1953-ban született Kaposváron. Regényei: *Vagyonregény* (2001), *Makk ász az olajfák hegyén* (2003), *Trüffel Milán, avagy egy kalandor élete* (2009), *Rükverc* (2012), *Hurok* (2014). Színdarabjait eddig négy országban mutatták be.